

ת"פ 620/04/17 - מדינת ישראל נגד פלוני

בית משפט השלום בקריות

ת"פ 620-04-17 מדינת ישראל נ' פלוני
תיק חיצוני: 136884/2017

בפני	כבוד השופט יוסי טורס
מאשימה	מדינת ישראל
נגד	
נאשם	פלוני

פסק דין

מכוח איזה חוק יש להפסיק את ההליכים בעניינו של הנאשם. האם חוק טיפול בחולי נפש, או שמא חוק הסעד (טיפול באנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית). זו השאלה הניצבת במרכזה של החלטה זו.

העובדות, ההליכים וטיעוני הצדדים

1. הנאשם עומד לדין בעבירות אלימות כלפי זוגתו (להלן - "המתלוננת"). האירועים מושא כתב האישום התרחשו לפי הנטען ביום 28.3.17 במהלכם היכה הנאשם את המתלוננת באגרופים. כאשר הוזמנה משטרה למקום, תקף אף את אחד השוטרים במכת אגרוף לחזהו.

2. לבקשת ההגנה, הופנה הנאשם להסתכלות פסיכיאטרית בבית החולים מעלה הכרמל. בחוות הדעת שהוגשה צוין כי מדובר באדם המוכר למערכת הפסיכיאטרית ובעברו עשרה אשפוזים, רובם בכפייה. הנאשם מוכר כסובל ממחלת הנטיגנטון, שהיא מחלה ניוונית קשה הנגרמת ממותם של תאים במוח והמשלבת גם דמנציה, קשיי זיכרון וקושי בשליטה תנועתית (להלן - "המחלה"). אחיו ואביו של הנאשם נפטרו ממחלה זו. הפסיכיאטר ציין כי הנאשם לרוב מתאשפז לאחר התפרצות זעם קשה "המוכרת כחלק מהסימנים של מחלתו הניורולוגית". ביחס למצבו של הנאשם כיום צוין כי הנאשם "דמנטי, אינו מתמצא כלל. תפקודו ירוד... מטופל תרופתית על ידי זריקה ארוכת טווח (HALIDOL) שעוזרת בכך שמרגיעה אותו ומונעת התפרצויות אלימות". אשת הנאשם טענה כי בחודשים האחרונים הוא לא קיבל את הטיפול ולא היה במעקב פסיכיאטרי או ניורולוגי. הפסיכיאטר ציין כי הנאשם בעל "אפקט אווילי, מרומם, לא תואם, שיפוט לקוי, חסר כל תובנה למצבו". עם זאת צוין כי הנאשם לא נמצא במצב פסיכוטי חריף, אך הוא "דמנטי, הזכרון פגום בכל הטווחים, אינו מתמצא כלל, דיסארתית ... שיפוט פגום".

3. בשל כך ציין הפסיכיאטר כי הנאשם לא היה אחראי למעשיו בעת ביצוע העבירה וכי כיום, הוא אינו מסוגל לעקוב אחר ההליכים המשפטיים, אינו מסוגל להיחקר ואינו מסוגל לדאוג להגנתו. לאור כך, חיווה

הפסיכיאטר דעתו כי הנאשם אינו כשיר לעמוד לדין. בחלק האופרטיבי ביקש הפסיכיאטר להפנות את הנאשם לבית אבות מתאים בשל היותו תשוש נפש.

4. לאור חוות הדעת ביקשה בתחילה הסנגורית שיופסקו ההליכים מבלי ליתן צו כלשהו וביקשה במקביל לקבל חוות דעת מטעם הגריאטר המחוזי. לאור כך, הופנה הנאשם לגריאטר המחוזי, אשר ציין כי מדובר באדם החולה במחלת הנטיגנטון והנמצא בשלב מתקדם של המחלה "עם ירידה קוגניטיבית משמעותית... אין עדות לפעילות פסיכוטית חריפה ובעיקר בולטת הפרעה קוגניטיבית...אינו מתמצא בזמן ובמקום...אין מודעות למצבו ושיפוט לקוי בהחלט". הגריאטר המחוזי ציין כי ניתן לקבל את הנאשם למחלקה לתשושי נפש וזאת בתנאי שיקפיד על טיפול מרגיע, שאחרת "לא תהיה ברירה מלהפנותו חזרה למחלקה פסיכיאטרית".

5. במקביל, ביקשה המאשימה לקבל חוות דעת מטעם וועדת האבחון בהתאם לחוק הסעד (טיפול באנשים עם מוגבלות שכלית-התפתחותית) (להלן - "חוק הסעד"). הנאשם נבדק על ידי ועדת האבחון אשר קבעה כי מדובר באדם עם תפקוד הסתגלותי מונמך משמעותית וזאת "על רקע מחלה נוירולוגית ודמנציה, ולא על רקע מוגבלות שכלית". לאור כך ציינה הועדה כי "הכשירות לעמוד לדין תקבע ע"י לשכת הפסיכיאטר המחוזי".

6. לאחר כל זאת, הגיעו הצדדים להסכם דיוני לפיו הוסכם ביניהם כי הנאשם מקיים את המבחנים הנוהגים לצורך קביעה בדבר אי כשירות לעמוד לדין ועמדת הפסיכיאטר המחוזי מקובלת עליהם בעניין זה. עם זאת, הצדדים היו חלוקים בדבר החוק החל על הנאשם (חוק טיפול בחולי נפש, או חוק הסעד) וביקשו להתייבב שוב בפני וועדת האבחון (כולל ב"כ המאשימה כפי זכותה לפי סעיף 19' לחוק הסעד) שמא זו תשנה דעתה ותקבע שהנאשם הוא אדם בעל ליקוי שכלי התפתחותי. הצדדים הסכימו שלאחר שתושלם חוות דעתה של ועדת האבחון יטענו הצדדים, איש איש לשיטתו מהו החוק שיש להחיל על הנאשם ובהתאם לכך יקבעו דרכים אופרטיביות לטיפול בו.

7. ועדת האבחון התכנסה שוב ושמעה את ב"כ הצדדים, אך שבה על מסקנתה לפיה הנאשם אינו סובל מליקוי שכלי התפתחותי, אלא ממחלה שפגעה בו בשלב מאוחר של חייו.

8. לאור כך, השלימו הצדדים את טיעוניהם. ב"כ המאשימה טענה כי יש לראות בנאשם כמי שסובל מלקות שכלית, הגם שזו נגרמה במהלך חייו במסגרת אובדן. המאשימה ציינה בעניין זה כי לוועדת האבחון כלים טובים יותר לאבחון מטופלים כגון הנאשם ולכן יש להפסיק את ההליכים בעניינו מכוח סעיף 19' לחוק הסעד. עוד נטען כי בשים לב לעברו הפלילי של הנאשם, למסוכנות הטמונה בו ויתר הנסיבות, המסגרת הראויה לו תושג על ידי שימוש בחוק הסעד ולא בחוק טיפול בחולי נפש. בהשלמת טיעון בעל פה ציינה המאשימה כי אינה מסכימה עם פרשנותה של ועדת האבחון לפיה אובדן היכולת הקוגניטיבית וההסתגלותית במהלך החיים, אינו מהווה ליקוי שכלי התפתחותי שחוק הסעד חל עליו, שכן מדובר בגן פגום מלידה ואין בכך שהמחלה התפרצה לאחר גיל 18 להביא להוצאתה מגדריו החוק. ביחס לתחולת חוק טיפול בחולי נפש

טענה המאשימה כי התסמינים הפסיכוכיטיים הם תופעת לוואי של המחלה בלבד.

9. ב"כ הנאשם ביקשה להפסיק את ההליכים בהתאם להוראות חוק טיפול בחולי נפש ולחייב את הנאשם בצו טיפול מרפאתי. הסנגורית ההדגישה כי מחלתו של הנאשם, הגם שהיא נירולוגית, כוללת סמפטומים "פסיכיאטריים" רבים. כן צוין שהנאשם אושפז פעמים רבות במסגרות פסיכיאטריות אשר היטיבו עמו וגם כיום הוא מקבל טיפול פסיכיאטרי המסייע לו כפי שציין הפסיכיאטר. לאור כך צוין שמסגרת פסיכיאטרית תוכל להטיב עם הנאשם ולמתן את התפרצויות הזעם מהן הוא סובל עקב מחלתו. ביחס לתחולת חוק הסעד ציינה הסנגורית כי לאור העובדה שמצבו הקטוגניטיבי של הנאשם מקורו באובדן ולא בפגם התפתחותי אין מקום להחיל את החוק. בעניין זה דומה שעיקר חששה של הסנגורית היה מעתירת המאשימה כי באם יופסקו ההליכים מכוח חוק הסעד, יורה בית המשפט על השמתו בבית חולים גיראטרי לתשושי נפש במסגרת "דרכי טיפול" כפי שהומלץ על ידי הגופים השונים שבדקו את הנאשם, פיתרון אותו ראתה כבלתי מידתי. בעניין זה ציינה הסנגורית כי אשת הנאשם (המתלוננת) מבקשת שהוא יטופל בביתם וכאמור הטיפול הפסיכיאטרי מיטיב עמו.

10. שמעתי אף את אשת הנאשם אשר ציינה כי היא מבקשת לטפל בנאשם במסגרת ביתית. עוד ציינה המתלוננת כי אינה חוששת מהנאשם וכי הטיפול מסייע לו.

דין והכרעה

11. הסמכות להורות על הפסקת הליכים נגד מי שאינו כשיר לעמוד לדין מצויה בסעיף 170 לחוק סדר הדין הפלילי, הקובע כך:

"קבע בית המשפט לפי סעיף 6 (א) לחוק טיפול בחולי נפש, התשט"ו-1953 (כיום סעיף 15(א) (י.ט.)) או לפי סעיף 19(ב1) לחוק הסעד (טיפול באנשים עם מוגבלות שכלית-התפתחותית), תשכ"ט-1969, שנאשם אינו מסוגל לעמוד לדין, יפסיק את ההליכים נגדו..."

להשלמת התמונה, ראוי להביא בנושא גם את סעיף 19(ב1) לחוק הסעד:

19(ב1). הועמד אדם לדין פלילי ובית המשפט מצא, אם על פי ראיות שהובאו לפניו מטעם אחד מבעלי הדין ואם על פי ראיות שהובאו לפניו ביזמתו שלו, אחת מאלה:
(1) שהנאשם אינו מסוגל לעמוד לדין מחמת ליקוי בכשרו השכלי;

(2) שהנאשם עשה את מעשה העבירה שהואשם בו, אך מחמת ליקוי בכשרו השכלי בשעת מעשה אין הוא בר עונשין, יצווה בית המשפט שהנאשם יובא לפני ועדת האבחון כדי שתחליט על דרכי הטיפול בו, ויחולו הוראות חוק זה בשינויים המחוייבים.

וכן, סעיף 15(א) לחוק טיפול בחולי נפש:

15. (א) הועמד נאשם לדין פלילי ובית המשפט סבור, אם על פי ראיות שהובאו לפניו מטעם אחד מבעלי הדין ואם על פי ראיות שהובאו לפניו ביזמתו הוא, כי הנאשם אינו מסוגל לעמוד לדין מחמת היותו חולה, רשאי בית המשפט לצוות שהנאשם יאושפז בבית חולים או יקבל טיפול מרפאתי; החליט בית המשפט לברר את אשמתו של הנאשם לפי סעיף 170 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], תשמ"ב-1982 (להלן - חוק סדר הדין הפלילי), יהיה הצו שניתן כאמור בר-תוקף עד תום הבירור, ומשתם או נפסק הבירור והנאשם לא זוכה - יחליט בית המשפט בשאלת האשפוז או הטיפול המרפאתי.

12. בפסיקה נקבע כי "כדי שנאשם יבוא בגדר סעיף 170 לחסד"פ צריכים אפוא לחול שני תנאים מצטברים: האחד, כי הנאשם אינו מסוגל לעמוד לדין; השני, כי חוסר יכולתו לעמוד לדין מקורו בהיותו חולה נפש או לקוי בשכלו" (ע"פ 9687/09 **פלוני נ' מדינת ישראל** (17.1.13)). במילים אחרות, על מנת שניתן יהיה להפסיק את ההליכים נגד נאשם בהתאם לסעיף 170 לחסד"פ - בשל כך שאינו מסוגל לעמוד לדין - אין די בכך שהוא אינו מסוגל לעמוד לדין, אלא על מצב זה לנבוע ממחלת נפש או מליקוי שכלי. יתרה מזו, לפי לשונו של סעיף 170 לחסד"פ, תנאי להפסקת ההליכים בעטיו של חוסר יכולת לעמוד לדין, הוא קביעה שהנאשם אינו מסוגל לעמוד לדין בהתאם לסעיף 15(א) לחוק טיפול בחולי נפש, או בהתאם לסעיף 19ב(1) לחוק הסעד. סעיפים אלו חלים, כידוע, רק במצב בו מדובר במי אשר מוגדר "חולה" כאמור בחוק טיפול בחולי נפש (סעיף 15(א) לחוק טיפול בחולי נפש), או סובל מ"ליקוי בכשרו בשכלי" (סעיף 19ב(1) לחוק הסעד).

13. כאן המקום להבהיר כי לצורך קביעה שנאשם אינו כשיר לעמוד לדין, בין בשל מחלת נפש ובין בשל ליקוי בכשרו השכלי, על בית המשפט לבחון "אם הנאשם מסוגל לתקשר עם עורך דינו באופן בסיסי, למסור לו את גרסתו ולייפות את כוחו לפעול בשמו; אם הוא מבין את ההליך המשפטי באופן בסיסי, היינו מודע להימצאותו באולם בית המשפט ומזהה את בעלי התפקידים השונים ואת האישומים נגדו; ולבסוף, אם הנאשם מבין את העדויות באופן בסיסי ומסוגל לזהות את משרתות את טובתו או פועלות נגדו" (ע"פ 9687/09 **פלוני נ' מדינת ישראל** (17.1.13)); לדין בדבר זהות המבחנים במצב של מחלת נפש או ליקוי שכלי, ראו: ע"פ 7924/07 **פלוני נ' מדינת ישראל** (5.5.08)).

כאמור, אין מחלוקת בין הצדדים כי תנאים מהותיים אלו מתקיימים בנאשם ואכן זו גם התרשמותי שלי מהנאשם במהלך הדיונים שהופיע בפני.

14. להשלמת התמונה אבהיר כי החלטה בדבר הפסקת ההליכים נגד נאשם שאינו מסוגל לעמוד לדין, מבטאת

תפיסה של הגינות דיונית, מתוך הכרה בחומרת הפגיעה שעלולה להיגרם לנאשם בשל קיומו של ההליך הפלילי. לאור כך נקבע כי "התפיסה המונחת בבסיס ההוראה היא כי אין זה ראוי לנהל הליכים פליליים כנגד מי שאינו מסוגל - בשל מצבו הנפשי או השכלי - להתגונן כראוי כנגד ההאשמות המיוחסות לו, להעריך את חומרתו, להבין את מצבו ולתקשר עם עורך-דין במטרה לקבל סיוע משפטי" (ע"פ 3230/05 **ליסן גולה נ' מדינת ישראל** (22.1.07)).

15. נקודת המוצא בענייננו היא כאמור, שהנאשם מקיים את התנאים המהותיים הנדרשים לצורך הפסקת הליכים בשל אי כשירות לעמוד לדין. מצבו הרפואי של הנאשם קשה. הוא סובל מהנמכה קוגניטיבית משמעותית ומדמנציה מתקדמת. הוא אינו מתמצה בזמן ובמקום. שיפוטו לקוי והוא חסר תובנה למצבו. הפסיכיאטר סבור כי הוא אינו מסוגל לעקוב אחר ההליכים המשפטיים. הסנגורית טוענת כי אינה מסוגלת לתקשר עמו בצורה סבירה. כאמור, אף אני התרשמתי במהלך הדיונים ממצבו המורכב של הנאשם. טוב ויפה עשתה אפוא המאשימה כאשר הסכימה שמתקיימים בנאשם המבחנים לקביעה שאינו כשיר לעמוד לדין ופטרה את הנאשם מהצורך בהתמשכות ההליכים לצורך הוכחת הנושא (לדין בדבר נטל ההוכחה בנושא ראו: צ"א (מח' י-ם) 34425-05-17 **מדינת ישראל נ' פלוני** (18.4.17)).

16. כאשר מוסכם שהנאשם אינו כשיר לעמוד לדין, אזי ככל שהנאשם ייחשב "חולה" בהתאם לחוק לטיפול בחולי נפש, או כסובל "מליקוי בכושרו השכלי" בהתאם לחוק הסעד, ניתן יהיה להורות על הפסקת ההליכים בהתאם לסעיף 170 לחסד"פ וליתן צו לטיפול בו בהתאם לחוק הרלוונטי שיחול עליו.

17. וכעת לשאלה שבמחלוקת והיא מכוח איזה חוק יש לקבוע שהנאשם אינו כשיר לעמוד לדין. האם חוק טיפול בחולי נפש או שמא חוק הסעד. לאור כך, שהצדדים מסכימים שלמצער אחד החוקים חל בענייננו של הנאשם, לא אדון בשאלה מה היה הדין במקרה שהנאשם לא היה נכנס לגדריו של אף אחד מחוקים אלו ועדין היה בלתי כשיר לעמוד לדין על פי המבחנים הנוהגים.

18. המאשימה טוענת כי יש לראות בנאשם כסובל מליקוי בכושרו השכלי וזאת חרף קביעתה של וועדת האבחון. המאשימה לא התמודדה עם האופן בו פורש חוק הסעד בפסיקה ודומה כי היא הונחתה בעיקר על ידי התוצאה, היינו הרצון שלאחר הפסקת ההליכים יזכה הנאשם בטיפול במסגרת ועדת האבחון. גם עמדת הסנגורית בעניין תחולתו של חוק הסעד הייתה לאקונית משהו וטענתה הסתכמה בכך שלאור העובדה שמדובר במצב המבטא אובדן ולא פגם בהתפתחות, אין תחולה לחוק זה.

19. הלכה למעשה, המצב מורכב יותר. חוק הסעד מגדיר אדם הסובל ממוגבלות שכלית התפתחותית כ - "אדם שמחמת חוסר התפתחות או התפתחות לקויה של כשרו השכלי, מוגבלת יכולתו להתנהגות מסתגלת והוא נזקק לטיפול". ואולם, סעיף 19ב(1) לחוק הסעד (שהוא הרלוונטי לצורך הפסקת הליכים) נוקט במונח שונה ודורש לצורך עמידה בתנאי סעיף 170 לחסד"פ כי האדם יסובל "מליקוי בכושרו השכלי". מהו

הפירוש שיש ליתן למונח זה? האם מדובר במונח שונה מההגדרה הבסיסית שבחוק הסעד - "מוגבלות שכלית התפתחותית" - או שמא מדובר במונח זהה.

20. הקושי במתן פירוש למונח זה מתעצם, לאור השימוש שעשה בו המחוקק לתיאור שני מצבים משפטיים שונים. כך, בסעיף 19ג' לחוק הסעד נקבע כי ניתן להורות על הבאתו של מי שהורשע ונמצא שסובל מ"ליקוי בכושרו השכלי", בפני ועדת האבחון שתחליט בדבר דרכי הטיפול בו, וזאת במקום לגזור את דינו. ברי כי מי שהורשע בדין, כשיר לעמוד לדין ואף אינו נהנה מהפטור הקבוע בסעיף 34ח' לחוק העונשין. משכך, מדובר על דרגת מוגבלות שכלית אשר אינה פוטרת מאחריות פלילית ואף אינה מונעת את ההעמדה לדין, אך מצדיקה נקיטת דרכי טיפול תחת הענשה. מנגד, בסעיף 19ב' לחוק הסעד נעשה שימוש באותו מונח ("ליקוי בכושרו השכלי"), למצב בו אדם נמצא לא כשיר לעמוד לדין, או נעדר אחריות פלילית בשל ליקוי זה. הנה כי כן, המחוקק עשה שימוש באותו מונח, לתיאור מצבים קוגניטיביים שונים - האחד בו הליקוי הביא לאי כשירות לעמוד לדין או להיעדר אחריות והשני בו חרף הליקוי, האדם כשיר לעמוד לדין ואף לשאת באחריות למעשיו. הפתרון לקושי לכאורי זה נמצא בכך שיש לראות במונח ככולל מנעד של לקויות בדרגות שונות (ע"פ 2059/12 פלוני נ' מדינת ישראל (20.8.13)). לצורך עניין אחד ידרש ליקוי ברמה אחת ובמקרה אחר, רמה שונה. ענייננו הוא היעדר כשירות לעמוד לדין וכידוע מדובר בדרישה להבנה מינימלית ובסיסית של מהות ההליך ומשכך "מטבע הדברים, המבחנים והתנאים הנדרשים לצורך פטור מאחריות פלילית או לצורך אי כשירות לעמוד לדין, נוקשים יותר מאשר לצורך הגדרת אדם כ"מפגר", הגדרה הכוללת בחובה גם מקרים של פיגור קל" (ע"פ 2059/12 פלוני נ' מדינת ישראל (20.8.13)). רוצה לומר, שלצורך קביעה בדבר היעדר כשירות לעמוד לדין, או היעדר אחריות, נדרשת רמה גבוהה של מוגבלות. מנגד, כאשר אין מדובר במגבלה כה קשה, יהא הנאשם כשיר לעמוד לדין ואף אחראי למעשיו, חרף הליקוי, אך אפשר וימצא שנכון יותר לטפל בו תחת הענשתו.

(הערה: בתיקון מס' 7 לחוק הסעד מיום 10.1.17 הוחלף המונח "מפגר" במונח "אדם בעל מוגבלות שכלית התפתחותית" ולכן בכל מקום בו מובא ציטוט מפסיקה קודמת לתיקון ובו המונח "מפגר" לכך הכוונה).

21. ראינו אפוא שהמונח "ליקוי בכושרו השכלי" יכול לכלול רמות שונות של הנמכה קוגניטיבית. ועדין נשאלת השאלה אם בבסיס מצבו הקוגניטיבי של נאשם הסובל "מליקוי בכושרו השכלי", אמור להיות ליקוי התפתחותי דווקא - כפי שנדרש בהגדרה הבסיסית של המונח "מוגבלות שכלית התפתחותית" - או שמא גם אבדן של היכולת הקוגניטיבית ושל היכולת להתנהגות מסתגלת, יכול לקיים את ההגדרה. וועדת האבחון קבעה כי הנאשם אינו נכנס לגדרי חוק הסעד, מאחר ומצבו נובע ממחלה נוירולוגית בה חלה לאחרונה ולא בשל חוסר התפתחות שכלית. המאשימה סבורה כאמור שאין לקבל פרשנות זו. ההגנה תומכת בגישת ועדת האבחון.

22. כידוע בית המשפט הוא הפוסק האחרון בשאלה אם נאשם הוא בעל "ליקוי שכלי התפתחותי" או סובל מ"ליקוי בכושרו השכלי" והוא רשאי להגיע למסקנה שונה מזו אליה הגיעה ועדת האבחון. עם זאת נקבע לא אחת כי "לנוכח מומחיותה של ועדת האבחון ולאור מעמדה הסטאטוטורי, יש ליתן לחוות דעתה משקל

נכבד, וזאת הגם שההכרעה הסופית נתונה לעולם בידי בית המשפט" (ע"פ 2059/12 **פלוני נ' מדינת ישראל** (20.8.13); פסקה 21 בפסק דינו של השופט דנציגר). מסקנה זו יפה ביחס לשאלת האחריות הפלילית כמו גם ביחס לשאלת הכשירות לעמוד לדין בשל מחלת נפש או ליקוי בכושר השכלי (ע"פ 3230/05 **ליסן גולה נ' מדינת ישראל** (22.1.07); פסקה 11).

23. בענייננו אין מדובר בביקורת על האופן בו העריכה ועדת האבחון את תפקודו ויכולתו השכלית של הנאשם. מדובר במחלוקת עקרונית החורגת מגדרו של מקרה מסוים זה. המחלוקת היא אם המונח "ליקוי שכלי" שבסעיף 19ב' לחוק הסעד, כולל גם מי שהגיע למצבו בשל אובדן היכולת הקוגניטיבית ולא רק בשל התפתחות לקויה. השאלה היא שאלת רוחב והיא רלוונטית למגוון רחב של מצבים, כגון של חולי דמנציה, אלצהיימר, נפגעי תאונות וכיוצב' מצבים בהם מצבו של האדם אינו נובע מליקוי התפתחותי, אלא מאבדן יכולת שהייתה קיימת טרם האובדן. בפסיקה נקבע כי "ההגדרה והאבחון של "מפגר" או של מי שסובל מפיגור, השתנתה במהלך השנים ומאבחנה המתבססת על הערכת הכושר השכלי הבא לידי ביטוי בציוני ה-IQ, האבחנה המודרנית מתייחסת בעיקר ליכולת ההסתגלות והתפקוד (ע"א 3114/12 ששון נ' משרד הרווחה (13.4.2014))" (ע"פ 8503/14 **תורכיה אבו סיאם נ' מדינת ישראל** (26.4.17)). ועדין, מדובר על שינוי בדרך האבחנה של הליקוי, ולא דווקא בויתור על הדרישה למקורו ולדרך בה נוצר. כזכור, הועדה מסכימה שהנאשם סובל מהנמכה קוגניטיבית משמעותית, אך בכך אין די לשיטתה, אלא יש לדרוש כי מקור ההנמכה הוא בהתפתחות לקויה דווקא.

24. ככל שידיעתי מגעת, לא קיימת פסיקה של בית המשפט העליון, בשאלה זו. אמנם בע"פ 2059/12 **פלוני נ' מדינת ישראל** (20.8.13)) ציין השופט עמית כי לדעתו הפרשנות הנכונה למונח "לוקה בכושר השכלי" בסעיף 19ג' לחוק הסעד היא שמונח זה מבטא "רמה נמוכה יותר של פיגור" (סעיף 5 לפסק דינו) ואולם אין למצוא בפסק הדין ש "ליקוי בכושר השכלי" לצורך סעיף 19ב' לחוק הסעד (וגם לא לצורך סעיף 19ג' הנ"ל), אינו כולל מצב קוגניטיבי שמקורו באובדן והבחנה זו לא נדרשה באותו מקרה. השופט זילברטל ציין בפרשה זו כי "אין צורך להתמודד עם פרשנות המונח "מפגר", המוגדר בסעיף 1 לחוק, לצורך הוראת סעיף 19ד הנ"ל, ובהשוואה למונח "ליקוי בכשרו השכלי" המופיע בסעיפים 19ב ו-19ג לחוק".

25. לתמיכה בפרשנות הגורסת כי המונח "לוקה בכושרו השכלי" שבסעיף 19ב' ו-19ג' זהה להגדרת המונח "ליקוי שכלי התפתחותי" (כלומר כפוף לדרישת הפגם בהתפתחות) ניתן להביא את דברי ההסבר לתיקון החוק בעניין זה (ה"ח תשל"ד 1103, בעמ' 80) שם צוין כי "סעיף זה מדבר בנאשם מפגר שהובא לדין ובית המשפט נוכח שאינו מסוגל לעמוד בדין". מכך ניתן ללמוד כי הכוונה הייתה שלא להרחיב את קשת המקרים לגביהם יחול הסעיף, אלא רק להוסיף אפשרות להפסיק את ההליכים כלפי מי שהחוק חל עליו ממילא, וזאת לאחר מספר מקרים בהם נגרם עיוות דין בשל היעדר הוראת חוק מתאימה. יצוין כי במקביל תוקנה גם פקודת החוק הפלילי 1936 והוסף פטור מאחריות פלילית למי שסובל מ"ליקוי בכושרו השכלי". מונח זה קיים כיום בסעיף 34ח' לחוק העונשין העוסק בפטור מאחריות פלילית בשל ליקוי נפשי או שכלי. בדברי ההסבר צוין כי "על פי החוק הקיים פיגור שכלי אינה הגנה מפני אחריות פלילית" (ה"ח תשל"ד 1103, בעמ' 79) ומכאן דומה שהכוונה במונח זה הייתה למעשה למצב של "ליקוי שכלי התפתחותי".

26. מנגד, ברור מדברי ההסבר כי מטרת התיקון הייתה ליתן בידי בית המשפט כלי מתאים לפטור מאחריות פלילית, וכן מעצם ההעמדה לדין, את מי שאינו בעל אחריות פלילית או שאינו יכול לעמוד לדין בשל מצבו הקוגניטיבי-הסתגלותי. מדובר בתיקון ישן יחסית משנת 1975 ולמרבה הצער, נכון להיום קיימות לא מעט מחלות שעלולות להביא נאשמים שהיו בעבר בריאים, למצב קוגניטיבי - הסתגלותי דומה יחסית למצבו של מי שסובל מליקוי שכלי התפתחותי. לדידי, ראוי לאפשר לבית המשפט כלי עבודה באמצעותו יוכל ליתן פתרון צודק ויעיל למצבים אלו.

27. בעניין זה ראוי לציין כי בע"פ 3230/05 **ליסן גולה נ' מדינת ישראל** (22.1.07) מדובר היה בנאשם שירה בחברתו ולאחר מכן ירה בראשו ועקב כך נגרמה לו פגיעה קוגניטיבית קשה. בערעור נטען לאי כשירות לעמוד לדין בשל פגיעה זו. מובן כי מדובר באובדן היכולת הקוגניטיבית ולא בלקות התפתחותית ועם זאת בית המשפט העליון לא ציין שאין טעם בבדיקת יכולתו של הנאשם לעמוד לדין בשל כך שהלקות הקוגניטיבית ממנה הוא סובל מקורה באובדן ולא בפגם התפתחותי. לגופו של עניין נקבע שהנאשם כשיר לעמוד לדין ומשכך ציין בית המשפט העליון כי "בכך מתייחר לכאורה הצורך לבחון את התקיימותו של התנאי הנוסף הנדרש על-פי סעיף 170 לחסד"פ, כדי להורות על הפסקתם של ההליכים המשפטיים נגד המערער, דהיינו - היותו חולה נפש או מפגר". עם זאת יודגש כי בית המשפט העליון ציין כי הנאשם בכל מקרה אינו יכול להיות מוגדר כמפגר, בשל כך שהמומחה מטעמו חזר בו מחוות הדעת בנושא. גם כאן ראוי לציין שהמומחה חזר בו מקביעתו בשל מידת ההנמכה הקוגניטיבית שנמצאה אצל הנאשם בסופו של דבר ולא בשל מקורה. בעניין זה אפנה גם להחלטתו של בית המשפט המחוזי בירושלים (צ"א (מח' י-ם) 34425-05-17 **מדינת ישראל נ' פלוני** (18.4.17), שם מדובר היה באדם שסבל מירידה קוגניטיבית משמעותית על רקע דמנציה ובית המשפט בחן לגופו של עניין את יכולתו לעמוד לדין. בסופו של יום נדחתה הטענה, אך לא נקבע כי בשל כך שמדובר באובדן ממילא אין תחולה לסעיף 19ב' לחוק הסעד, אלא בית המשפט בחן את המקרה על רקע סעיף זה (סעיף 23 להחלטה). יצוין כי עמדת ועדת האבחון במקרה זה הייתה זהה לזו שבעניינו, היינו שסברה שהנושא אינו בתחום סמכותה.

28. דעתי היא בשים לב לתכליתו של סעיף 170 לחסד"פ, כמו גם של סעיף 19ב' לחוק הסעד, ראוי לפרש את המונח "ליקוי בכושרו השכלי" ככולל גם מצבים של אובדן היכולת הקוגניטיבית ולא רק מצב בו הלקות מקורה בפגם בהתפתחות. כאמור, התכלית היא הגינות דיונית כלפי מי שבשל מצבו הקוגניטיבי אינו מסוגל לנהל את המשפט ולהבין את המתרחש בו. לצורך קידומה של תכלית זו ומימושה, איני רואה כל הבדל בין מי שמצבו הקוגניטיבי מקורו בפגם התפתחותי, לבין מי שמצבו הזה מקורו בתאונה או במחלה שפקדה אותו במהלך חייו. הצורך בקביעה זו בא ליתן מענה למחלות כגון אלצהיימר, דמנציה, אירוע מוחי ופגיעות ראש שונות עקב טראומה, שאחרת אפשר ולא ימצא הליך דיוני מתאים להפסקת ההליכים בעניינם (מקום בו אין מחלוקת בדבר כך שהם אינם כשירים לעמוד לדין). ודוק: לא התעלמתי מהאפשרות לטעון כי המשך ניהול ההליכים נגד מי שאינו כשיר לעמוד לדין ואין דרך משפטית להפסיק את ההליכים בעניינו, יכולה לעלות כדי הגנה מן הצדק, בשל כך ש "ניהול ההליך עומד[ים] בסתירה מהותית לעקרונות של צדק והגינות משפטית" (סעיף 149(10) לחסד"פ), ואולם דרך זו פחות ראויה בעיני ולו בשל כך שאין בסיומה אפשרות לחייב את הנאשם בקבלת טיפול מתאים, כפי שקיים בחוקים הנזכרים בסעיף 170 לחסד"פ. לאור כך, ראוי לפרש את סעיף 19ב' לחוק הסעד (כמו גם את המונח "חולה" שבסעיף 15(א) לחוק טיפול בחולי

נפש, כפי שיובהר להלן) כך שיגשימו את התכלית העומדת בבסיס ההליך בדבר הפסקת הליכים נגד מי שאינו כשיר לעמוד לדין.

29. אינני מתעלם מההשלכות שיש בקביעה לפיה אדם נכנס לגדרי חוק הסעד. בפסיקה נקבע כי "לקביעה של ועדת האבחון כי אדם הוא מפגר, עשויה להיות השלכה בארבעה מישורים והם: הזכות לקבל סיוע ושירותים טיפוליים, הסמכות לכפות דרכי טיפול, הדין הפלילי, וכושרו המשפטי לבצע פעולות משפטיות שונות." (ע"פ 2059/12 **פלוגי נ' מדינת ישראל** (20.8.13)). בענייננו לקביעה זו יש השפעה אך ורק במישור הפלילי הכולל כמובן את סמכות ועדת האבחון לכפות דרכי טיפול. אין בכך לקבוע כי הנאשם מקיים את הגדרת הבסיס שבסעיף 1 לחוק הסעד, אלא רק את ההגדרה שבסעיף 19ב' אשר לה כאמור השלכה במישור הפלילי בלבד.

30. פרשנות תכליתית דומה יש לנקוט גם ביחס לשאלה אם נאשם פלוגי מקיים את הגדרת המונח "חולה" לפי חוק טיפול בחולי נפש לצורך הפסקת ההליכים נגדו, מקום בו ברור שהוא אינו כשיר לעמוד לדין. יש לזכור כי בעניין זה נקבע כי "מובנו המשפטי של המונח "מחלת נפש" המצדיק להפסיק את ההליכים המשפטיים נגד נאשם, מתייחס למי שסובל מפגיעה קשה בכושר השיפוט ובתפיסת המציאות, ובשל כך התנהגותו סוטה באופן חמור מן הנורמה" (ע"פ 3230/05 **ליסן גולה נ' מדינת ישראל** (22.1.07)). הנה כי כן, הבחינה היא בחינה מהותית המתמקדת בהשפעת המחלה על כושר השיפוט והיכולת לתפוס את המציאות, והכל בזיקה ליכולת לעמוד לדין. בנוסף יש לזכור כי אף ביחס לשאלה אם נאשם זכאי לפטור בשל אי שפיות הדעת (היינו הבחינה המהותית סעיף 34ח' לחוק העונשין ולא הדיונית לצורך הפסקת ההליכים) עברה הפסיקה ממבחנים נוקשים של סיווג המחלה, לבחינה התסמינים והשפעתם על השאלה הרלוונטית שבמוקד הדין. ראו:

"הגישה להערכת מצבו הנפשי של הנאשם מתמקדת כיום בעוצמת התסמינים והשפעתם על גיבוש המחשבה הפלילית של הנאשם, להבדיל מסיווג של מחלת הנפש ממנה הוא סובל" (ע"פ 8503/14 **תורכיה אבו סיאם נ' מדינת ישראל** (26.4.17)).

מן הכלל אל הפרט

31. וכעת לשאלה מהו החוק הנכון שעל פיו יופסקו ההליכים נגד הנאשם. כאמור, הנאשם הוא דמנטי; תפקודו ירוד; הזכרון שלו פגום בכל הטווחים; הוא אינו מתמצא כלל; הוא בעל אפקט אווילי ולא תואם; שיפוטו לקוי; הוא חסר כל תובנה למצבו. בב"ש (ב"ש) 22097/06 **א.ש. נ' מדינת ישראל** (6.12.06) דובר במי אשר סבל מדמנציה שהביאה לירידה בכושר הקוטגניטיבי ובהפרעות התנהגות. בית המשפט המחוזי ציין כי:

"סבורתני כי מצבו הרפואי נכנס לדלת אמותיה של הוראת סעיף 6 לחוק לטיפול בחולי נפש, אשר מביאה לתוצאה המתבקשת כי יש להורות על הפסקת ההליכים. אמנם, אין

חולק כי העורר אינו סובל ממחלת נפש אך סובל הוא מפגיעה נפשית בעקבות תהליך אורגני מוחי, השולל ממנו את היכולת לעמוד לדין ובכך די כדי שיופסקו ההליכים".

כן אפנה להחלטתו של השופט קוטון בת"פ 47276-10-15 **מדינת ישראל נ' ג.ר.** (1.5.16) שם דובר במי אשר הוגדר כתשוש נפש הסובל מפגיעה קוגניטיבית אורגנית ומצוי בתהליך דמנטי מתקדם. בית המשפט הורה על הפסקת ההליכים לפי סעיף 15(א) לחוק טיפול בחולי נפש ולא לפי חוק הסעד.

מנגד, בית המשפט המחוזי בצ"א (מח' י-ם) 34425-05-17 **מדינת ישראל נ' פלוני** (18.4.17) ציין ביחס לנאשם שסבל מדמנציה כי זו "מתאימה יותר לליקוי שכלי מאשר לליקוי נפשי. ויודגש: בחינה זו שלהלן נובעת כאמור מנסיבותיו המיוחדות של המקרה ואין היא הולמת בהכרח נסיבות או מקרים אחרים".

32. בענייננו, מצבו של הנאשם נושק לשני החוקים ומתקיימים בו תסמינים השייכים חלקם לעולמו של חוק סעד ואחרים לעולמו של חוק טיפול בחולי נפש. מבחינה הסתגלותית מצבו של הנאשם תואם את ההגדרות על פי חוק הסעד (סעיף 3.3 לחוות הדעת) ודומה שכך גם מבחינה קוגניטיבית (סעיף 3.1 לחוות הדעת). בצד זאת, היותו בעל אפקט אוילי ולא תואם, שיפוט לקוי וכן חסר כל תובנה למצבו, מתיישב עם הגדרת חולה נפש לצורך הפסקת ההליכים. לכך יש להוסיף כי הנאשם אושפז פעמים רבות בבית חולים פסיכיאטרי והוא אף מקבל טיפול פסיכיאטרי המסייע לו להפחתת תסמיני המחלה (ראו חו"ד הפסיכיאטר, עמ' 2 פסקה ראשונה).

33. יש לזכור גם כי לצורך הפסקת ההליכים יש לקבוע שמקורה של אי הכשירות הוא "מחמת" הליקוי בכושר השכלי (סעיף 19ב(1) לחוק הסעד) או המחלה הנפשית (סעיף 15(א) לחוק טיפול בחולי נפש). כלומר, מדובר בדרישה לקיומו של קשר סיבתי בין הליקוי לאי הכשירות לעמוד לדין. דעתי היא שהסימפטומים הדומיננטיים יותר לאי הכשירות הם דווקא אלו הפסיכיאטריים, כגון שיפוט לקוי, אפקט אוילי, מרומם ולא תואם.

34. מצבו של הנאשם מתאים אפוא יותר לדעתי "למגרשו" של חוק טיפול בחולי נפש. לאור כך, בשכלול כל הנתונים, ראוי להגדיר את הנאשם כחולה בהתאם לחוק טיפול בחולי נפש, שכן הדבר מקיים את התכלית שבסעיף 15(א) לחוק טיפול בחולי נפש והיא הפסקת ההליכים הפליליים נגד מי שאינו מסוגל לעמוד לדין ומתן טיפול ראוי למצבו. הנאשם אושפז משנת 2012 (עת פרצה המחלה) עשר פעמים בבתי חולים פסיכיאטריים. כאמור בחוות הדעת הפסיכיאטרית, הנאשם מקבל טיפול תרופתי פסיכיאטרי ארוך טווח המסייע לו בשליטה בהתפרצויות הזעם, שהן אופייניות למחלה. משכך, הגדרתו כחולה לפי חוק טיפול בחולי נפש, אף תאפשר טיפול ראוי בו וברי אפוא שתכליתו הכפולה של סעיף 15(א) לחוק מתקיימת. בעניין זה אפנה גם לחוות דעתו של הגריאטר המחוזי אשר ציין כי באם הנאשם יפלט מהמוסד הגריאטרי "לא תהיה ברירה מלהפנותו חזרה למסגרת פסיכיאטרית".

35. אכן אפשר וגם הליכה לפי חוק הסעד תוכל ליתן מענה טיפולי למצבו של הנאשם (באם הייתה תחולה לחוק זה). עם זאת ראיתי להבהיר כי אף אם הייתי נוקט בדרך זו, לא ניתן היה להיעתר לעתירת המאשימה "להורות על השמת הנאשם במעון לתשושי נפש וזאת לתקופה המקסימלית בהתאם לעבירות המיוחסות לנאשם". כפי שציינתי בתחילת הדיון, דומה שבקשה זו היא שעמדה בבסיס טענתה של המאשימה לתחולתו של חוק הסעד דווקא. אכן, עמדת המאשימה המבקשת להבטיח טיפול ראוי בנאשם, שיש בצדו גם שמירה על שלום המתלוננת, ראויה היא. עם זאת, תשומת הלב מופנית לכך שלא בית המשפט הוא הקובע את דרכי הטיפול לאדם שחוק הסעד חל עליו, אלא ועדת האבחון. בית המשפט מסיים את תפקידו כאשר הוא קובע שהנאשם אינו כשיר לעמוד לדין מכוח סעיף 19ב' לחוק. לאחר קביעה זו מורה סעיף 19ב(2) כי "יצווה בית המשפט שהנאשם יובא לפני ועדת האבחון כדי שתחליט על דרכי הטיפול בו, ויחולו הוראות חוק זה בשינויים המחוייבים". כלומר, אם הייתי קובע שקיימת תחולה לחוק הסעד, הייתי מורה שהנאשם יוזמן בפני ועדת האבחון, לאחר סיום ההליכים ושחרור הנאשם המצוי במעצר (בתנאי אשפוז), על מנת שהיא שתקבע את דרכי הטיפול בו. סיכומי של דבר, הסמכות לקבוע את דרכי הטיפול במקרה זה הייתה בידי ועדת האבחון ולא בית המשפט הדן בהליך הפלילי (ראו סעיפים 7-14 לחוק הסעד החלים במקרה זה "בשינויים המחוייבים").

36. ביחס לצו שיש ליתן מכוח סעיף 15א) לחוק טיפול בחולי נפש, דומני כי אין הצדקה לצו אשפוז ודומה שהדבר אף ייפגע בנאשם מעבר לדרוש. לא התעלמתי מהמסוכנות הטמונה בנאשם, אך דומה שזו מתקיימת בעיקר במצב של אי נטילת טיפול מתאים. הפסיכיאטר המחוזי ציין כי טיפול בזריקה ארוכת טווח מסייע לנאשם לשלוט בהתפרצויות זעם. כך גם טענה אשת הנאשם בפני. לא התעלמתי מדברים שאמרה בחקירה במשטרה, ואולם בפני טענה היא שהמקרה אירע לאחר שלא נטל את התרופה חודש שלם. צו מרפאתי כפוי, יסייע אפוא בשליטה על הנאשם, יפחית את המסוכנות וייתן לכן מענה מידתי יותר להשגת הנדרש. מהאמור בחוות הדעת של וועדת האבחון, כמו גם מטיעונה בפני, למדתי כי אשת הנאשם (המתלוננת) מעוניינת בשובו הביתה ובטיפול בו. עם זאת, לאור הקושי שבטיפול בנאשם, ובשים לב למכלול קשייו, ראוי ששירותי הרווחה יפעלו לסייע למשפחה ללא דיחוי. כאמור, בטיעוני המאשימה הודגש הצורך ביישום המלצת הפסיכיאטר המחוזי בדבר שיכון הנאשם במוסד גריאטרי מתאים לתשושי נפש. בעניין זה פתוחה הדרך בפני המדינה לנקוט בהליך אזרחי מתאים בהתאם לסמכויות רשויות הרווחה והכל לפי הצורך.

37. סיכומי של דבר, אני מורה כדלקמן:

א. לאור העובדה שהנאשם אינו כשיר לעמוד לדין, מחמת מחלת נפש, אני מפסיק את ההליכים בהתאם לסעיף 170 לחסד"פ.

ב. הסנגורית לא חלקה על קיומן של ראיות לכאורה. לאור כך, ניתן

בזאת צו לטיפול מרפאתי, בהתאם לסעיף 15(א) לחוק טיפול בחולי נפש. כאמור
בסעיף 15(ד) לחוק, תקופת הטיפול המרבית היא 5 שנים, כאמור בצד העבירה
החמורה מבין העבירות שיוחסו לנאשם. תחילת המניין מיום המעצר - 28.3.17.

38. היות והנאשם היה עד היום עצור בתנאי אשפוז מכוח סעיף 16 לחוק טיפול בחולי נפש, אני מעכב את
שחרורו לצורך מתן אפשרות למאשימה לערער על החלטה זו, עד יום 23.7.17 שעה 12.00.

ניתנה היום, כ"ו תמוז תשע"ז, 20 יולי 2017, במעמד הצדדים.